

a) Rozpoznanie historyczne

Początki zorganizowanego uboju bydła, prowadzonego przez miasto, sięgają XIX w. W 1 poł. XIX w., rzeźnia miejska zlokalizowana była nad Czechówką, w okolicach zbiegu nieistniejących już ulic Podzamcze i Jatecznej (il. 1). W 1. 80 XIX w., władze miejskie nie ustawały w wysiłkach znalezienia lepszej lokalizacji dla nowej rzeźni, którą planowano umieścić m. in. w okolicy dzisiejszej al. Unii Lubelskiej. Ostatecznie, zdecydowano się na budowę w obrębie obecnej dzielnicy Bronowice. Zachował się projekt tej inwestycji poch. z końca XIX w. 1, o której M. Ronikerowa w swoim Ilustrowanym Przewodniku po Lublinie 2, z przekąsem pisała iż "cały ruch świeżego powietrza psuje spacerującym w pobliskim ogrodzie publicznym". (il. 1-4)

Natomiast budowę nowoczesnej rzeźni przy ul. Turystycznej rozpoczęto w okresie międzywojennym, poczynając od roku 1926. Realizacji tego zadania podjęła się początkowo firma amerykańska "Ulen and Company", prowadząca również budowę wodociągu miejskiego, elektrowni i gazowni³. Główne roboty przeprowadzono w l. 1926 - 29, z przerwą w 1928 r., wynikającą z braku funduszy. W styczniu 1929 r. rozpoczęto ubój zwierząt, bez pełnego przygotowania obiektu do produkcji, z uwagi, iż stara rzeźnia nie nadawała się już do eksploatacji. Przełom 1928 / 29 r. wykorzystany został na prace niwelacyjne, brukowanie dróg i kanalizację terenu. W 1929 r. wybudowano kantynę, tanią jatkę, szlamiarnię, solarnię skór i wykończono chlewy. Powstała stajnia dla koni. Wybudowano rampę kolejową o dł. 195 m i tor kolejowy biegnący do chłodni, ponieważ rzeźnia nastawiła się na produkcję eksportową do Włoch, Austrii, Danii, Belgii (konina) i Anglii (gęsi). W wymienionym roku powstało także laboratorium bakteriologiczne. W l. 30 podjęto produkcję konserw⁴, w której uruchomieniu uczestniczyła firma Poels and Co.

W okresie przedwojennym zespół rzeźni funkcjonował na 108 000 m² i obejmował: główny budynek (5.600 m²) z takimi urządzeniami jak: kotłownia, sala maszyn, "fabryka lodu", peklownia, biura, umywalnie, klozety, hala łączna, chłodnie, hala uboju bydła grubego, bydła drobnego, nierogacizny, chlewy i płuckarnia oraz gnojownię, obory, chlewy, magazyn skór, przeróbkę padliny, stajnie, wozownię, budynek administracyjny, mieszkalny, wagę "Freibank"⁵. Dalszy intensywny rozwój rzeźni po II wojnie św. spowodował jej rozbudowę, niestety wiążącą się z rozbiórkami i przebudową dawnych urządzeń, z których zachowały się tylko: przebudowana ubojnia (2 ciągi: wieprzowy i wołowy), otoczona nowszą zabudową (chłodnia i tzw. "rozbiór"), wieża ciśnień i niewielkie budynki o charakterze magazynów.

Obecna nazwa rzeźni: Zakłady Mięsne w Lublinie S. A. (Lub Meat S. A.)

b) Skrócony opis

Zespół rzeźni miejskiej usytuowany jest w pn. - wsch. części miasta, zajmując rozległą prostokątną działkę, z częścią frontową zawierającą wjazd, od ul. Turystycznej. Główna oś komunikacyjna ma przebieg z pn. - zach. na pd. - wsch. Ubojnia (zmodernizowana) zlokalizowana jest we wschodniej części zespołu. Założona na planie wydłużonego prostokąta, trójkondygnacyjna, dotyka od pd. wieży ciśnień. Murowana z cegły i otynkowana. Posiada żelbetowe stropy i metalową konstrukcję dachu płaskiego z kątownika wsparte na kratownicy. Pokrycie dachu blachą ocynkowaną falistą. Okna prostokątne, wielokwaterowe. Podłogi: lastriko, beton, terrakota. Fasada jednokondygnacyjna, o podziałach ramowych, z kostkowym gzymsem koronującym, zwieńczona uskokowym szczytem. W przyziemiu - wrota. Wnętrze przekształcone. W obrębie kondygnacji piwnicznej zachowały się baseny na solankę do peklowania. Wieża ciśnień dominuje nad pozostałą zabudową. Posiada sferowane naroże i wydatny gzyms kostkowy oraz zwieńczenie w postaci murowanej balustrady (częściowo ażurowej). Ściany przeprute na osi wąskimi, wydłużonymi wielopodziałowymi oknami. D. budynki gospodarcze posiadają dekorację ramową i szczyty uskokowe.

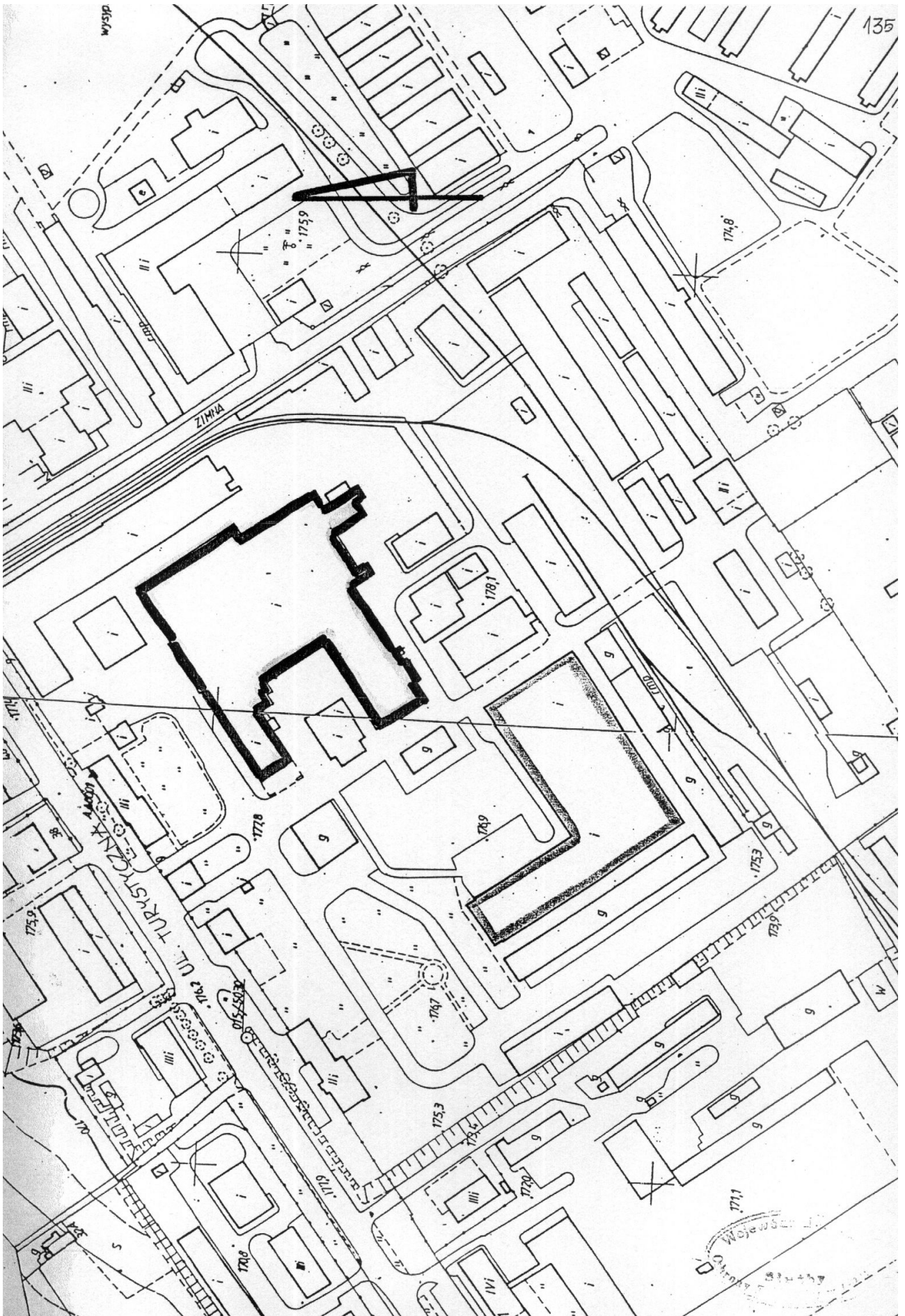
c) Stan zachowania zespołu ze wskazaniem głównych wartości

Elementy przedwojennego zespołu zachowały się szczątkowo. Ich pozostałości czytelne są wśród późniejszych nawarstwień. Stan techniczny wieży ciśnień jest zły. Obiekt wymaga remontu z bezwzględnym utrzymaniem cech stylowych.

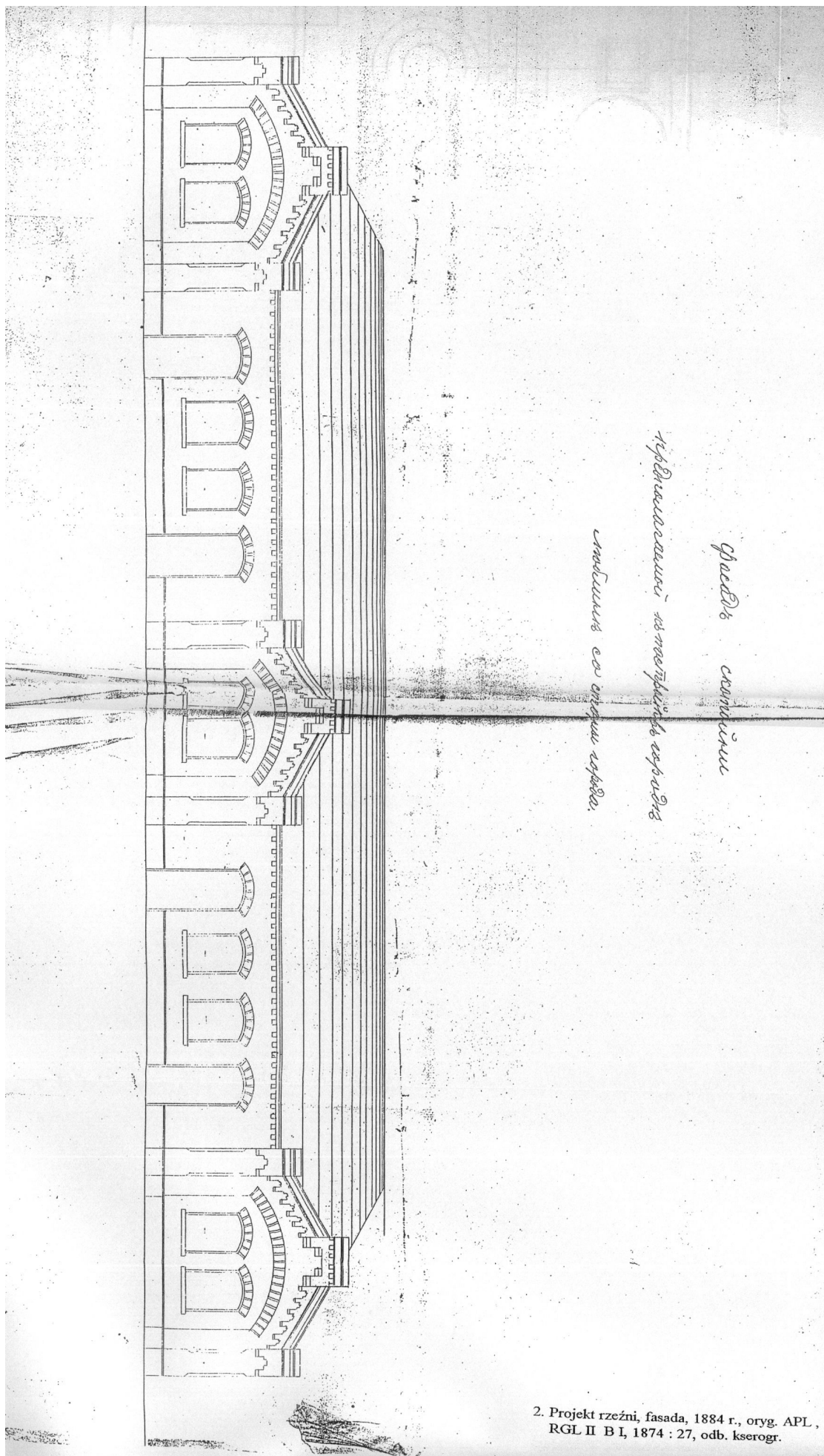
Grażyna Michalska

PRZYPISY:

1. RGL II B I, 1874:27
2. M. A. Ronikerowa, Ilustrowany Przewodnik po Lublinie. Warszawa 1901, s. 236.
3. Ulen and Company. Roboty publiczne wykonane w Polsce, 1928 r., w pos. PSOZ Lublin, sygn. 3472, s. II.
4. Ilustrowany Przewodnik po Lublinie, Lublin 1931, s. 27 - 29.
5. Ulen and Company, op.cit.

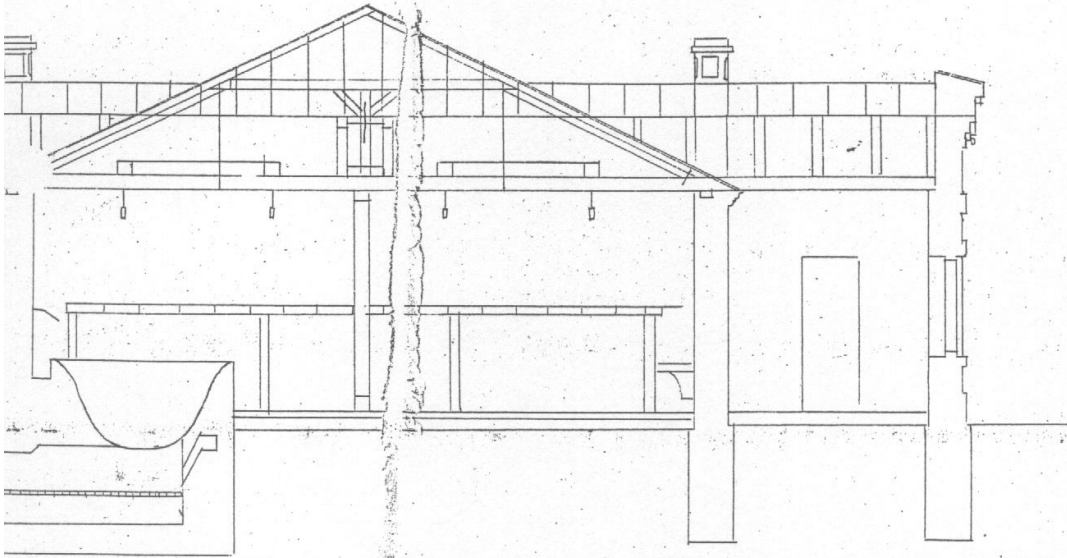

Государственный
Харьковский государственный
институт архитектуры

2. Projekt rzeźni fasada, 1884 r., oryg. APL ,
RGL II B I, 1874 : 27, odb. kserogr.

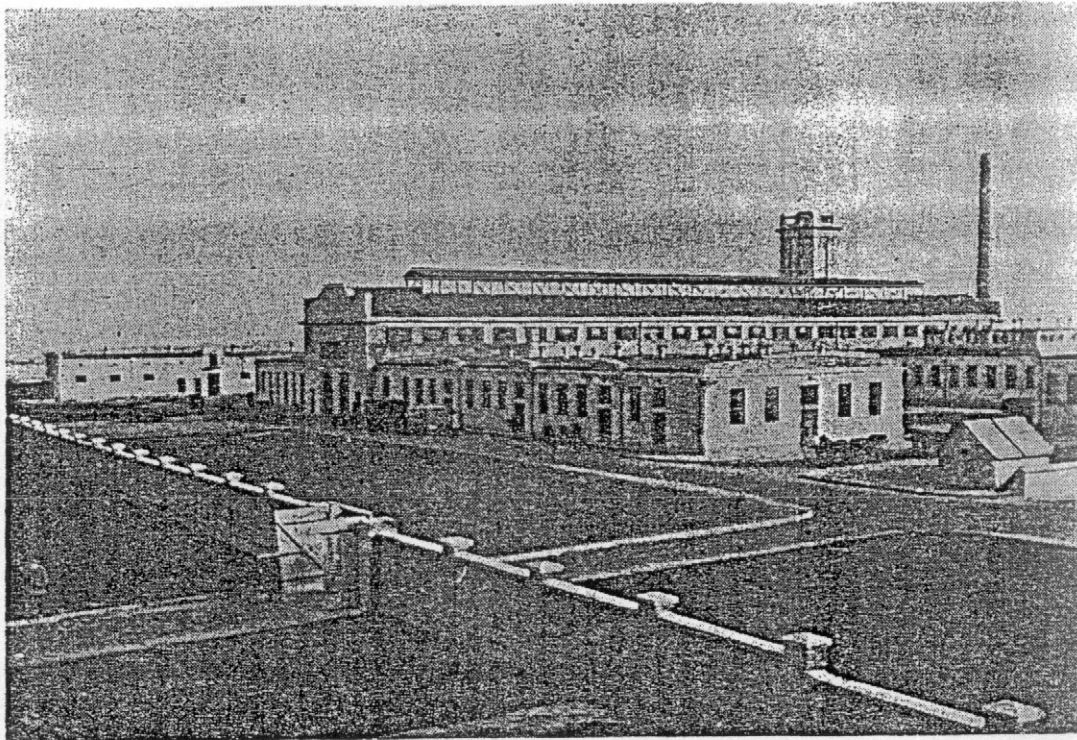

Разрѣзъ по А-В.

4. Projekt rzeźni, przekrój, 1884 r., oryg. APL,
RGL II B I, 1874 : 27, odb. kserogr.

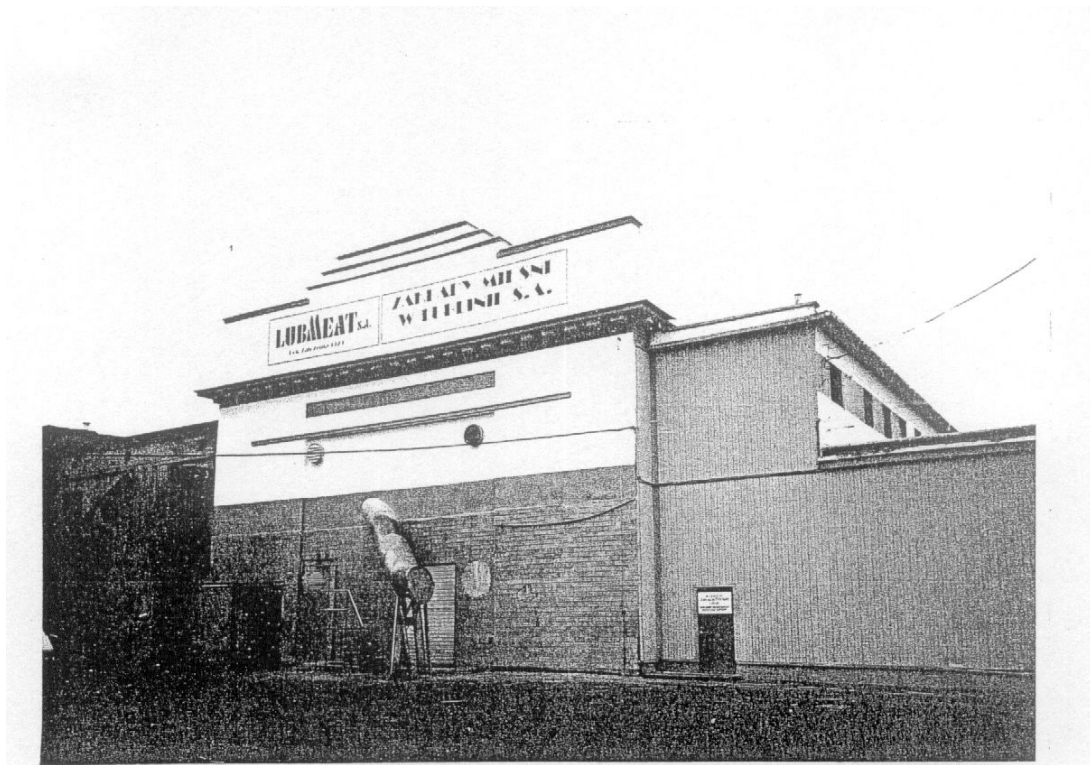

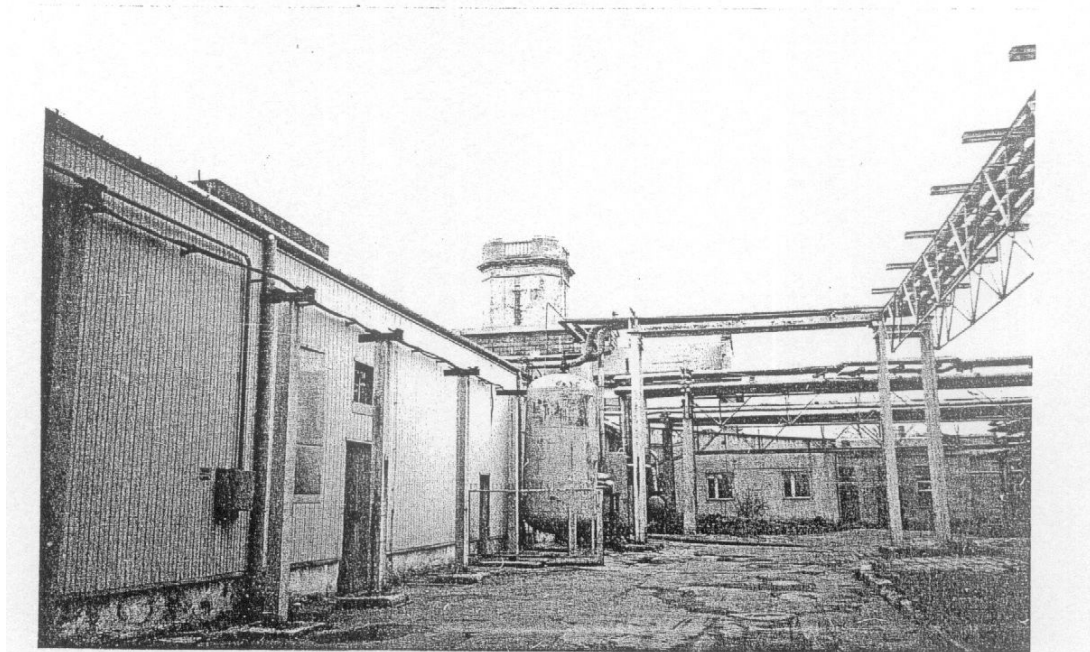
Rzeźnia miejska. Widok ogólny. Fot. 1929 r.

4a. Rzeźnia miejska, fot. arch. 1929 r., repr. Dzieje Lublina, t. II, odb. kserogr.

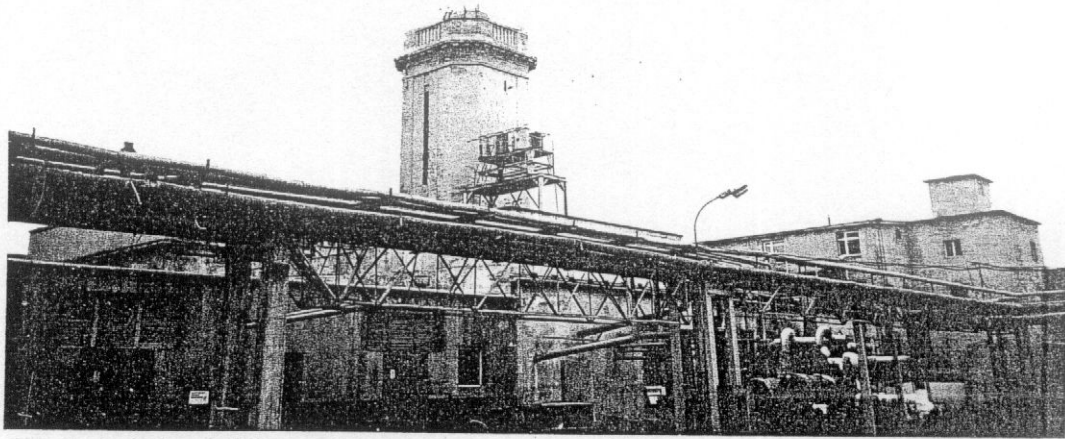

5. Lublin. Zakłady Mięsne - fasada d. ubojni, fot. J. Studziński, 1995 r.,
neg. w pos. PSOZ Lublin.

6. Lublin. Zakłady Mięsne - widok od pn. - zach. w kierunku wieży ciśnieniowej i ubojni,
fot. J. Studziński, 1995 r., neg. w pos. PSOZ Lublin

7. Lublin. Zakłady Mięsne - widok od pd. - wsch. w kierunku wieży ciśnieni,
fot. J. Studziński, 1995 r., neg. w pos. PSOZ Lublin.